

REZUMAT al tezei de doctorat
SCRIEREA ROMÂNEASCĂ ACTUALĂ –
SISTEM FUNCȚIONAL de Ovidiu Drăghici

1. Cuprins

Convenții de reprezentare.....	7
A. PRELIMINARII („Introducere”¹).....	12
Ipoteză. Obiective. Premise. Metoda. Corpusul. Principiul fundamental al analizei. Starea actuală a cercetărilor („ Stadiul cunoașterii ”). Surse și influențe teoretice. Cercetări proprii premergătoare tezei. Dezvoltări și aprofundări ulterioare. Contribuții conceptuale și terminologice	
B. „Contribuții proprii”	
1. NATURA, FUNCȚIONAREA ȘI MODELELE DATE EXPRESIEI LINGVISTICE.....	27
1.1 Natura conceptuală a semnificantului.....	27
1.2 Semnul – invarianță funcțională și asumare subiectivă.....	32
1.3 Unități, funcții și relații în planul expresiei.....	35
1.3.1 Semnificantul sonor.....	35
1.3.2 Semnificantul grafic.....	40
2. DIGLOSIA SCRIS – ORAL. INTERFERENȚE FUNCȚIONALE ȘI NORMATIVE.....	55
2.1 Sistemul funcțional și modelul academic.....	55
2.1.1 Normă lingvistică și normă literară.....	55
2.1.2 Sistemul funcțional ca realizare normală.....	59
2.1.3 Discursul normativ și cultivarea limbii.....	63
2.2 Morfemul grafic și norma ortoepică.....	66
2.2.1 Secvența grafică și articularea semnificantului sonor.....	66
2.2.2 Restricțiile combinatorii.....	66
2.2.3 Adecvarea morfematică a secvenței scrise.....	69
2.2.4 Norma ortoepică consecutivă decupajului grafic.....	71
2.3 Șabloanele rostirii și cuvântul scris.....	74
2.3.1 Obișnuință, inovare și imitare.....	74
2.3.2 Difuzarea în scris a inovației orale.....	75
2.3.3 Analogia la nivelul expresiei sonore.....	78
2.3.4 „Puterea” secvențelor sonore în tiparul fonologic românesc.....	79
2.4 Implicații scripturale ale interferării semanticii cu estetica rostirii.....	91
2.4.1 Un „defect” al structurii fonemate?.....	91
2.4.2 Un fenomen semantic subiectiv.....	93
2.4.3 Rostirea supravegheată și intruziunea în enunțul scris.....	96
2.4.4. O marcă a oralității „libere”: eufemismul parafonic.....	101
2.5 Secvențe grafematice parafuncționale.....	108
2.5.1 Nivelurile unui semioze administrative.....	108
2.5.2 De la personalizare la expresie lingvistică.....	110
2.5.3 Tipuri de semnificații atribuite trigrafului.....	115
2.5.4 Semnificațiile „involuntare” și tabuul social.....	117
2.5.5 Posibilități și limite ale investiției semnificante.....	121
3. SCRIEREA ȘI UNITĂȚILE FUNCȚIONALE ALE ROSTIRII.....	125
3.1 O reprezentare bidimensională a semnificantului sonor.....	125
3.2 Pauza distinctivă – un prim pas în abandonarea <i>blanului</i> fonologic.....	132

---

¹ Cu aldine am evidențiat formularea structurii agreată de Ministerul de profil, cf. OM nr. 4826/ 2004.

3.3 Cuvânt și unitate accentuală.....	137
3.4 Emisia vocală minimală.....	142
3.5 Jonctura silabică.....	147
3.6 Tranziția legată și tranziția nelegată.....	151
3.7 Fonologia bilineară și limitele cuvântului „fonetic”.....	156
3.8 „Dezintegrarea” unității accentuale: accentul secundar.....	159
3.9 Unitatea ritmică și cuvântul <i>ortografic</i>	173
4. SCRIEREA ȘI ORTOGRAFIA. CARACTERISTICI ȘI INTERPRETĂRI.....	183
4.1 Nivelurile de manifestare a expresiei grafice.....	183
4.2 Funcțional și corectiv în ortografie.....	187
4.3 O problemă de interpretare a grafemelor diacritice.....	192
4.4 Ortografie și ortoepie.....	195
4.5 Scriere și ortografie „fonetică”.....	201
5. STRUCTURA ȘI ARHITECTURA ROMÂNII SCRISE.....	204
5.1 „Funcția” fonografică.....	204
5.2 Convențiile explicite și ecoul funcțional.....	205
5.2.1 Renunțarea la <u> final.....	207
5.2.2 Dubletele grafematice.....	209
5.2.3 Literele <s> și <z> în alomorfe grafice.....	211
5.2.4 Secvențele grafematice <ie> și <e>.....	214
5.2.5 Grafemele <n> / <m> și nazala labială.....	216
5.2.6 Ortografia în fața <i>cuvântului nou</i>	217
5.3 Tradiția scrisului și apelul la etimologie.....	221
5.3.1 Fonetism și etimologism.....	221
5.3.2 Distribuția diftongilor /o̞a/ și /u̞a/ și norma ortografică.....	222
5.3.3 Grafemul inițial <e> și diftongul /ie/.....	225
5.3.4 Secvența <ie> – „hiat grafic”?.....	226
5.3.5 Grafia <ea> și începutul de silabă.....	227
5.3.6 Sonoritatea și secvența grafematică.....	228
5.3.7 Distribuția grafemelor <î> și <â>.....	229
5.3.8 Grafemul bifonemic.....	231
5.4 Referință fonologică și valoare diacritică.....	233
5.4.1 Digraful.....	234
5.4.2 Trigraful.....	235
5.5 Decupajul secvenței prin cratimă sau blanc.....	237
5.5.1 Unități semnificative fără autonomie fonologică.....	237
5.5.2 Cuvânt și sintagmă.....	240
5.6 Structură grafematică și structură morfematică.....	245
5.6.1 Morfografemele.....	245
5.6.2 Alternanța <ea> ~ <ia> și inițiala silabei.....	248
5.6.3 Morfemul grafic și fricativele prepalatale.....	249
5.6.4 Vechea oscilație <e> / <ă> și efectele actuale.....	254
5.6.5 Funcțiunile morfologice ale secvențelor <i>, <ii> și <iii>.....	256
5.6.5 Adaptarea morfologică a neologismelor.....	258
5.6.6 Blanc, cratimă și aglutinare în semnificantul lexical.....	259
C. CONCLUZII („finale”).....	262
D. Bibliografie.....	264
Surse.....	292
Resurse.....	300

2. Cuvinte-cheie:

scriere, grafematică, ortografie, semie directă / de gradul I, semiografie; semioză, semn, materie – substanță – formă – invarianță, semnificant, figură; natură, structură, arhitectură, sistem funcțional, normă, vorbire, cultivarea limbii, normă academică; rostire, fonologie bidimensională, semnificant sonor, emisie vocală, articulare, fon, fonem, silabă, unitate accentuală, unitate ritmică, accent „secundar”, segment, intersegment, intrasegment, opoziție, contrast, contrast primar, funcții ale unităților expresiei; semnificant grafic, graf, grafem, slovă, literă, intergrafem, perigrafem, paragrafem, diacritic cu referință fonologică; diglosie, interferență, cacosemie, eufemism parofonic, plăcuțe de înmatriculare auto;

3. Sinteza principalelor părți ale tezei

Modelul prezentat aici, nonexhaustiv și în primul rând ca nucleu de elemente teoretice fundamentale, propune un cadru epistemologic pentru o descriere și o normare a scrierii potrivit cu *funcționarea* ei ca semiografie, cod autosuficient, ce produce enunțuri a căror structură și semnificație nu au nicio legătură *necesară* cu rostirea. Rostirea este un cod alternativ, cu o structură mult mai diferită decât ne lasă să vedem „atingerea” la nivelul segmentelor minimale.

Ipoteza noastră este aceea că *scrierea românească actuală funcționează ca o semie directă, de gradul I.*

Eticheta „fonologică” privește doar geneza (acestui sistem sau a idiolectului celui alfabetizat) și posibilitatea transcodării, nefiind un atribut al *funcționării*.

Orientarea exclusivă a unor preocupări din sfera științelor limbajului către „vorbire” (în accepția de *rostire*), trecerea scrierii în plan secundar și eticheta de semie *substitutivă* vin din reacția lui Saussure și a continuatorilor săi împotriva filologismului, a atomismului și a cercetării aplicate a textelor scrise.

Când vorbim de o scriere *fonologică / fonematică / „fonică”*, ne referim la *adoptarea* unui alfabet în loc de crearea sau împrumutarea unui inventar de ideograme, la *achiziția* scrisului mediată de rostire sau la procese precum citirea „cu voce tare”, respectiv, (auto)dictarea.

Este irelevant pentru funcționarea acestui cod dacă scriem precum romanii, ca unul sau altul din intelectualii ce s-au implicat în crearea acestui monument cultural, dacă scriem așa cum rostim noi, înaintașii noștri sau nația de la care am luat un semn sonor. Scriem *consecvent* (ar trebui!), selectând apoi combinând în interiorul *sistemului* și adecvat *situației*, achiziționând și re-producând semne vizuale (v. 1.3.2), fără legătură cu mecanismele complicate ale articulării expresiei vocale (v. 3).

Abordarea independentă, ca semiografie, a scrierii românești nu este un artificiu metodologic. Apelând la opoziția formulată de un bine-cunoscut savant român, putem spune că rostirea și scrierea sunt *separate* în realitate și asta, cu atât mai mult, justifică *distingerea* lor în teorie. Asta înseamnă că semiografia nu este *doar* o proiecție teoretică pe care, trecând la analiză și descriere, să o confundăm, circular, cu realitatea însăși.

Limba scrisă ca sistem funcțional independent nu este o categorie ideală², ci una materială: funcționarea ei este sensibilă *aici și acum*. Acest text nu a fost vreodată vocalizat și, chiar dacă va fi, acest lucru este irelevant pentru natura, structura și arhitectura sistemului la care ne referim.

Metoda este una analitică, iar *principiul* analizei privește raportul între constrângere și latitudine lingvistică în expresia lingvistică: ceea ce în planul substanței este obligatoriu are o

---

² Înțelegem aici prin *ideal* ceva ce există doar în minte, nu și în afara minții, accepție ce nu are legătură cu opoziția *langue / parole*.

funcție constitutivă, iar ceea ce este alegere are o funcție distinctivă. *Funcția* este singura care justifică existența unei unități formale.

Premisele teoretice ce inițiază fundamentarea demersului nostru sunt interpretări consacrate, în timp, ca incontestabile. Ele sunt ușor de identificat pe parcursul lucrării, ca bunuri teoretice comune precum principiul solidarității, macrosistem, diasistem etc. Deși este o teză „puternică”, nu ne însușim principiul funcției fonografice a scrierii alfabetice.

Corpusul delimitat în vederea analizei scrierii actuale, deși preponderent alcătuit din surse „electronice”, nu vizează româna scrisă în Internet, ci scrierea românească în general. Apelul la sursele electronice se justifică prin posibilitatea *verificării* prezenței și frecvenței unor unități sau combinații, tipologia și structura unor texte excerptate fiind identică funcțional sau formal cu cea a textelor „pe hârtie”, pe care le reproduc sau completează. Este vorba de texte diverse, de la cele asumate de periodice obiective până la opinii profund subiective apărute în comunități virtuale. Ele aparțin aceluiași domenii de *variație* lingvistică, indiferent de *mediul* în care sunt vehiculate. În abordarea unor semnificați grafici (lexicali) sau doar a unor secvențe grafematice relevante, am făcut apel, pe lângă spațiul Web ușor de „răsfoit”, la dicționare precum Căpățînă 2007 sau DOR 2001.

Înainte de a fi un construct teoretic, sistemul funcțional al scrierii românești actuale poate fi oricând (re)abstras din proces, în ansamblu, sau din suficiente acte de comunicare relevante pentru unitățile selecției sau pentru regulile articulării. Chiar dacă *fonocentriste* în esență, descrierile existente acoperă inventarul de „semne” și principalele contexte. Mai mult, fiind concepută ca o limbă exemplară, româna scrisă beneficiază de reflexe scriptice ale modelului academic, chiar dacă fragmentare în raport cu macrosistemul. DOOM₂ vizează, în esență, *semnificantul lexical*, iar ÎOOP₅, în afara indexului și a „regulilor” mai restrânse, își propune să modeleze expresia scrisă a *macrosemnului*. Nu ne referim acum la modele de autor care corectează acte de vorbire din perspectiva mai multor „compartimente” ale limbii. De asemenea, deși tratată normativ și descriptiv ca un „dublu” al grafiei, ortoepia nu este vizată în acest punct.

Afirmăm acestea pentru a ne asuma măsura în care lucrarea noastră poate sfârși prin a fi încă o scriere despre ortografie. În general, când abordăm *româna*, limbă cu o cultură scrisă veche și bogată, limba unei nații cu o Academie implicată, descriem, fie că recunoaștem sau nu, o limbă prescrisă. Iar aceasta nu este mai puțin „vie”, pentru că se prescrie, în cea mai mare parte, ceea ce există deja și pentru că există, de cele mai multe ori, un „ecou” în proces, cristalizat, în timp, în sistem. Și, astfel, funcționează. Româna scrisă nu este un fascicul de norme academice, ci un cod viabil. Cu atât mai puțin îl abordăm ca pe o convenție pentru notarea limbii literare, un fel de mănunchi de reguli de transfer al oralității.

O abordare programatic funcțională a scrierii românești actuale nu a mai fost întreprinsă. Este limpede însă că numeroasele abordări normative ale actelor sau ale uzajelor aflate la marginea sau în afara modelului academic nu fac altceva decât să arate cum funcționează sistemul. Evidențind, voit sau nu, zonele de dezvoltare divergentă și punctele slabe ale sistemului, complexa activitate de cultivare a limbii, în ansamblul ei, pune în lumină nucleul dur și stabil al acestuia. A înregistra și descrie *cum scriu corect* vorbitorii ar fi inutil. Dar din „tranșele” de *vorbire*³ excerptate spre a fi combătute și corectate transpar, circular, „granițele” diversității. În exterior s-ar plasa o teoretică variație infinită sau măcar relativă la idiolecte, iar spre centru se întrevede unitatea, omogenitatea, varianta neutră, nemarcată.

Concepând, firește, româna scrisă ca obiect istoric⁴, ne oprim la *varianta funcțională actuală*, la ceea ce există, sensibil sau nu, ca *sincronic*, *sintopic*, *sinstratic*, *sinfazic* și *sinmezic*. Aceste atribute nu sunt simple etichete teoretice seducătoare și comode, aplicate

---

³ Dorim să eliminăm, provizoriu, atracția etimologică și tradițională pe care termenul *vorbire* o contractează cu *voce*. Aici se opune *limbii* (*langue*) scrise.

⁴ Deși frecvent conotat cu „cronie”, termenul *istoric* înglobează aici, precum la Coșeriu, tot ceea ce este natural într-o limbă: timpul (dinamica, dezvoltarea, generațiile etc.), spațiul, eterogenitatea comunității de vorbitori sau a situațiilor (din toate punctele de vedere).

unui construct, ci reflexul logic, dialectic, tocmai al diversității scrierii românești, în direcțiile menționate. De pildă, româna scrisă, ca și alte scrieri contemporane, cunoaște două variante diamezice, din ce în ce mai divergente, cu particularități majore și în cazul cărora se pot rafina noi distincții: scrierea pe suport stabil și scrierea pe suport volatil. Cu toate acestea, româna scrisă actuală *nu* este un *amestec* de variante. Vorbitorul cunoaște și poate accesa oricând, în producerea unui enunț scris, *mărci* ale unor niveluri, stiluri sau graiuri (Coteanu 1973, Irimia 1986, Milaș 1988), în diverse scopuri (adecvarea mai subtilă la referențial, marcarea personalității, scopuri expresive, pragmatice etc.), dar acestea funcționează și sunt identificate ca elemente „de culoare” (locală, istorică, socială, culturală, profesională etc.) tocmai în mod *diferențial*, pe fundamentul solid al *codului omogen*, supraindividual și intersubiectiv, ce subîntinde, unitate cu unitate, actele produse. Limba scrisă este o *langue*, obiect al lingvisticii veritabile.

Teza noastră conform căreia *româna scrisă actuală funcționează ca un sistem autonom* s-a constituit ca rezultat al structurării și consolidării unei imagini de ansamblu asupra naturii, structurii și arhitecturii limbii, în mod firesc, sub influența unor lecturi și în urma unor preocupări teoretice, cercetări, analize și reflecții proprii, rafinate și revizuite în procesul publicării și, nu mai puțin important, în activitatea didactică.

Pe de altă parte, această teză s-a conturat ca rezultată a mai multor idei, apărute sub imperiul unor interpretări consacrate ca un bun comun în teoria limbii. În cadrul preocupărilor noastre de a integra coerent conceptul de *normă* într-o perspectivă proprie asupra limbii, un „loc” important îl ocupă rafinările dicotomiei saussuriene realizate de Hjelmslev și Coșeriu (v. 2.1.). Conceptul central, preluat și integrat în urma acestor demersuri, este cel de *limbă funcțională*. Abordările *scrierii românești* au fost orientate de acest bun teoretic însușit, în concepția noastră „decantându-se” ideea de a nu mai viza scrierea prin raportare la limba literară (ca variantă funcțională) și de a formula ipoteza că ea însăși este o limbă funcțională (v.4).

Rațiunea inițială a unei lucrări mai ample, precum cea de față, a apărut *dinspre fonologie* și a vizat decontaminarea descrierii *rostirii* de modelele (termeni, concepte, perspective, tipare mentale etc.) date scrierii și, la fel, de modelele articulării *semnelor*. De aceea, ordinea și ponderea acestor etape ale cercetării anterioare se reflectă în *structura* lucrării. Am realizat, astfel, o analiză a articulării semnificantului sonor, un model original în fundamentele lui, tocmai pentru a evidenția și detașa funcționarea *net* diferită a rostirii – ca natură, sistem / structură, arhitectură, situații de comunicare – față de aceiași parametri aplicați scrisului (v. 1.3.1 și 3).

Descrierea diferențiată a rostirii și a scrierii ca sisteme omogene a fost orientată de două perspective teoretice, „polare” în raport cu zona centrală a preocupărilor noastre: a) am abordat, spre integrare solidă și necontradictorie în analizele proprii, problema capitală a *funcției-semn* (v. 1), o zonă teoretică prin excelență *abstractă*, suprasistemică, semiotică; b) adoptând o atitudine ce a fost numită „structuralism realist” (Coșeriu 1996), am abordat zona *concretă* a existenței celor două coduri, încercând să surprind, prin actele de vorbire analizate, punctele slabe ale sistemelor, atitudini ale vorbitorilor relevante pentru statutul, *funcționarea* și evoluția unor unități etc. (v. 2.2, 2.3, 2.4, 2.5 și 5).

Am analizat (mai ales în capitolul 5) sistemul funcțional al scrierii ca macrosistem, în mod ierarhic, abordând progresiv subsistemele pe care le integrează, altfel spus, *structura* limbii, totul din perspectiva manifestării lui ca unitate în diversitate, având deci în vedere *acte* ce ilustrează *variația* ca aspect natural al funcționării (*arhitectura limbii*). Enunțurile scrise excerptate acolo sunt imagini ale funcționării *periferice* a sistemului, funcționare motivată *diafazic*, *diastatic*, *diamezic*, *diacronic*, și chiar *diatopic* și care este frecvent dar precar luminată prin aplicarea unor calificative, justificate de impactul dorit în demersul combaterii, dar pe care nu ni le însușim: „[uzaj / vorbitor / variantă] (profund) incult, ignorant, needucat, neinstruct, necultivat, mai puțin instruit/ cultivat etc.”

În pofida unei influențe a unor lucrări din lingvistica franceză (pe care o conștientizăm mai mult ca *atitudine* teoretică decât ca sistem conceptual), nu am preluat spre susținere și difuzare în lingvistica românească, o teză „franțuzească” pentru că nu socotim un asemenea demers a fi o contribuție. Motivarea, în fapt și în diversele abordări teoretice, a autonomiei scrierii franceze este una etimologică. Perspectiva noastră este una funcțională. Deși în română, nu există aceeași „distanță” între scris și oral, funcționarea diferită fiind mascată de „fonetism”, scrierea nu este mai puțin autonomă funcțional. Pentru noi este irelevant dacă scriem sau nu așa cum *rostim* (abordare pe care o găsim în studiile franceze și în unele lucrări românești), ci faptul că scriem pentru a *semnifica*, adică pentru a trimite, *direct*, de la o minte la alta „entități” din ceea ce generic numim planul conținutului, și nu pentru a „reda” una sau alta din rostirile posibile, probabile, realizate; normale, aberante; tipice sau inedite. Acestea din urmă sunt semnificanți, virtuali sau actuali, din alt sistem, ce funcționează cu totul diferit.

Fără a fi fost o preocupare specială, se poate pune în evidență ceea ce considerăm a fi o anumită contribuție teoretică proprie, *conceptuală* și *terminologică*, prezentă aici și datorită unor cercetări anterioare.

O contribuție particulară privește sistemul de *reprezentare* grafică a unităților rostirii, ce integrează o serie de modalități de notare inedite sau reconvertite (v. Convenții de reprezentare, 1.3.1, 3).

Punem în lumină câteva din interpretările teoretice proprii, fie că sunt formulări ce pot sau nu pot fi circumscrise de un *concept* central, fie că sunt modalități de reprezentare vizuală ale unor *proiecții* teoretice:

1. conceperea, definirea și reprezentarea *semnului* în cadrul abordării vechii „probleme” a raportului limbă – gândire, avansând două principii: acela că solidaritatea este mediată de o conștiință și pe acela al existenței funcției semiotice în patru planuri. Semnul „arată” în modelul nostru ca o *prismă* triunghiulară (v. 1);

2. formularea principiului articulării *autonome* a expresiei, în cadrul unui model emisferic al solidarității și identificarea *funcțiilor* unităților expresiei (v. 1.3.1);

3. teoria pe care o numim fonologie *bidimensională*, modelul „acumulării” emisiei vocale și legea contrastului primar (v. 3.8, 1.3.1, 3.6, 3);

4. o *privire* asupra naturii semnificantului grafic, un *model* al structurii și o *analiză* a funcționării acestuia (v. 1.3.2, 4.1, 4.2, 4.3);

5. enunțarea principiului conform căruia scrierea românească actuală funcționează ca o semie directă;

6. raportarea conceptului de *normă* la cel de *diasistem* și, mai restrâns, la cel de *sistem funcțional*;

7. analiza *nonizomorfismului* între structura fonematică și structura grafematică. Analogia scrierii și anomalia rostirii: cazul particular al unităților *greșeală* și */greșală/* (v. 2.2);

8. propunerea abandonării izomorfismului ortografie – ortoepie ca principiu normativ; propunerea unei reglementări punctuale, potrivit cu elementele particulare ale realizării funcției *semiotice*: analogie și alternanță (v. 2.2.4);

9. surprinderea a ceea ce am numit *puterea* secvențelor sonore în tiparul fonologic și *predispoziția* receptării și, pe această bază, explicarea varietății *repercursiune* și a „nereușitei” diftongului /ui/ în română (v. 2.3);

10. reevaluarea *cacofoniei* și teoria *cacosemiei* în română (v. 2.4);

11. teoretizarea *eufemismului parafonic* (v. 2.4.4);

12. analiza funcțională a unui fenomen semiotic grafematic: plăcuțele de înmatriculare auto (v. 2.5);

13. o perspectivă critică asupra fonologiei *bilineare* (v. 3, 3.7);

14. reconsiderarea silabei în limba română (v. 3.4);

15. rediscutarea articulării izolate a consoanei (v. 3.4);

16. *studierea* accentului secundar în română, *negarea* existenței acestuia și *explicarea* „fenomenului” ca realizare a altei forme lingvistice (v. 3.7, 3.8, 3.9);

17. respingerea conceptelor de „grup de litere”, „grafem complex” și formularea funcțiilor de diacritic *cu / fără referință fonologică* (v. 4.3).

Se pot detașa o serie de termeni și sintagme terminologice (ale căror accepții nu le mai reproducem aici). O parte din ei sunt inediți în limba română și au apărut din necesitatea de a vehicula, pur convențional sau motivat structural, cât mai adecvat anumite conceptualizări. Unii au fost creați: *funcție de semnalizare, contrast primar, registru intensiv, fonocentrist, graf³* (s.m., pl. grafi, izolat din grafem, cf. DEX: graf¹ și graf²), *fon²* (v. graf), *morfografem, morfem grafic, grafonomic, blanc intergrafemic, cacosemie, parofonie, parofonic, intergrafem, perigrafem, fonemie, semnificant sonor⁵, semnificant grafic, configurare* (cf. figură, Hjelmslev 1967), *unitate proeminentă / nonproeminentă, intersegment, suprasedgment*. Alți termeni au fost împrumutați: *semiografie* (din fr. sémiographie, cf. Jaffré 2004), *morfografie* (din fr. morphographie, cf. Cogis 2004), *grafematică* (din fr. graphématique, cf. Anis 1983, Diki-Kidiri 1983) sau calchiați: *fonografie* (cf. fr. phonographie, Jaffré 2005). Câțiva termeni au fost „recuperați”, reevaluați, redefiniți din perspectiva unui sistem terminologic propriu: *jonctură* (cf. Vasiliu 1968), *semnal demarcativ* (cf. *ibid.*), *paragrafem* (cf. Iordan-Robu 1978), *tranziție legată / nelegată* (cf. Tătaru 1997), *bornă* (cf. Iordan-Robu 1978), *ritm* (cf. Rosetti 1967, Tătaru 1997), *contrast* (cf. DȘL), *fonografic* (cf. NDN) sau doar repuși în circulație, poate cu sensibile nuanțări ale unor accepții. Îi considerăm valoroși pentru interpretările teoretice pe care le actualizează și i-am dori mai des vehiculați: *figură* (Hjelmslev 1967), *invarianță* (Miclău 1972), *referință fonologică* (Iordan-Robu 1978), *unitate formală* (Lyons 1995).

Considerăm importante în cadrul perspectivei adoptate și anumite „așezări” terminologice ale unor opoziții conceptuale: *fon – fonem; graf – grafem; existență – experiență – gândire – semioză; lucru – obiect – concept – convenție; interacțiune – reflectare – abstractizare – asumare; materie – substanță – formă – invarianță; fonație – fonie – fonemie – semnificant; desemnare – referință – semnificație – semnificat; real – experimental – mental – comunicațional; silabă – unitate accentuală – unitate ritmică; segment – intrasegment – intersegment; grafem – perigrafem – intergrafem – paragrafem ș.a.*

---

⁵ Deși existente în limba franceză (cf. « Langue française », *Le signifiant graphique*, 59/ septembre 1983), cele două sintagme au fost *articulate* și izolate în română pentru a vehicula o proiecție teoretică proprie: distingerea netă între două substanțe formate diferit pentru a funcționa ca expresie. Nu le vedem ca rezultatul unei calchieri.